

ФІЛОСОФІЯ ІСТОРІЇ

УДК 130.2

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2026.2.12>**Симоненко Сергій Петрович**

кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії, історії та політології
Одеського національного економічного університету
вул. Преображенська, 8, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0002-4864-8418

Щубелка Наталія Володимирівна

кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії, історії та політології
Одеського національного економічного університету
вул. Преображенська, 8, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0001-5388-2244

РОЛЬ КРЕАТИВНОСТІ В УМОВАХ СИСТЕМНОГО ВПРОВАДЖЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНІ ПРАКТИКИ

Актуальність теми. Широке застосування технологій нейромереж в освітні практики, окрім очевидних позитивних наслідків, несе також серйозні виклики, котрі для всього людства постають як екзистенціальні. Людина у взаємодії з ШІ дедалі більше покладається на алгоритмічні підходи у вирішенні задач, що несе серйозні ризики шаблонізації та уніфікації її діяльності. Одним із найбільш небезпечних з них стає перспектива переформатування когнітивних, ментальних характеристик людини, що позначається насамперед на системі вищої освіти, Глибокого філософського осмислення, таким чином, потребує проблема контролю людиною штучного інтелекту, пошуку меж, за якими синергія нейромереж та людини може зашкодити її системі цінностей та світоглядним орієнтирам. **Метою статті** є дослідження впливу ШІ на систему вищої освіти та переосмислення у зв'язку з цим цілей та задач освітнього процесу. **Методи дослідження:** використано системний науковий підхід, а також загальнонаукові методи; аксіологічний, дедуції, індукції, аналізу та синтезу. **Результати дослідження:** Досліджується вплив інформаційних і комунікаційних технологій на інтелект людини і в системі вищої освіти, зокрема. На основі аналізу низки наукових досліджень наслідків масового впровадження ШІ в різні сфери суспільного життя, вказується на принципову нездатність нейромереж відтворювати всю складність та повноту мисленнєвої діяльності і мотивації людини, витісняючи їх ірраціональні, емоційно-вольові аспекти на периферію соціально значимої проблематики. Звертається увага на те, що можливості нейромереж обмежуються технологіями, пов'язаними насамперед з матеріальними цінностями. Наголошується, що впровадження ШІ в навчальний процес створює потенційні загрози деградації творчого потенціалу, формування пасивного ставлення до світу у студентів, втрати суб'єктності в процесі їх взаємодії з нейромережами. Аналізуються можливі напрямки подальшого розвитку освіти в Україні та світі. На основі аналізу якісних характеристик інформації та знання, вказується на необхідність чіткого розмежування у навчальному процесі функцій штучного інтелекту та викладача, роль котрого, насамперед, повинна полягати у формуванні у студентів здатності до критичного

та креативного мислення, що має забезпечити посилення ролі в системі освіти антропоцентричної моделі знання.

Ключові слова: штучний інтелект, природний інтелект, креативність, антропоцентрична модель знання, інформаційна модель знання.

Вступ. На тлі стрімкої цифровізації суспільства його майбутнє багатьма дослідниками та експертами дедалі частіше проглядається через призму можливих наслідків синергії людини та ШІ. Проблема використання ШІ в освітньому середовищі вже багато років поспіль займає визначальне місце за своєю значимістю. Зокрема, вона пов'язана з застосуванням найбільш популярної в середовищі освітян, учнів та студентів моделі Chat GPT. Остання та подібні їй моделі розглядаються багатьма експертами як чинник, спроможний здійснити небачений прорив у освітніх технологіях, надати унікальні можливості для персоналізації освіти, посилення ефективності опанування різноманітними знаннями, формування покоління фахівців, здатних підходити до вирішення проблем, з якими постійно стикається людство, на якісно новому рівні [3, с. 840]. Особливо актуальною на цьому тлі стає задача осмислення як ролі викладача в нових умовах, так і самого змісту та головних цілей навчального процесу у ВНЗ.

Мета та завдання. Метою дослідження є вплив процесів цифровізації та технологій ШІ на систему вищої освіти та переосмислення, у зв'язку з цим, ролі викладача та змісту навчального процесу у вищому навчальному закладі. Завданням дослідження є аналіз можливих тенденцій та перспектив подальшого розвитку системи освіти на тлі її дедалі зростаючої взаємодії з новітніми цифровими технологіями, а також пошук противаг викликам, породженим синергією людини та ШІ.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є загальнонаукові методи (дедукції, індукції, аналізу, синтезу), а також історичний та аксіологічний методи.

Результати дослідження. Немає сумніву, що в короткотерміновій перспективі в сфері економіки та послуг попит на висококваліфікованих фахівців, здатних демонструвати високу продуктивність з опорою на нейромережі буде тільки зростати [2]. При цьому важливо розуміти, що така продуктивність забезпечується, головним чином, завдяки здатності ШІ брати на себе рутинну, часовитратну, монотонну роботу на різних етапах виконання поставлених задач. Однак, вже сьогодні важко не помітити, що в тих видах діяльності, котрі принципово можливо алгоритмізувати і відповідно не передбачають виконання творчих, концептуальних задач, де участь людського інтелекту, зазвичай, була обов'язковою, роль людини в її синергії з обчислювальними системами неухильно знижується. Натомість, дедалі зростаюча залежність людини від пропонованих ШІ алгоритмічних підходів у вирішенні завдань неминуче уніфікуватиме та шаблонизуватиме її діяльність [6].

В свою чергу, складність алгоритмів глибокого навчання, що лежать в основі багатьох ШІ-інструментів породжує ефект так званої алгоритмічної «чорної скриньки». В роботі з ШІ все частіше виникають ситуації, коли комп'ютерний алгоритм, або сама логіка процесу створення результату стає непрозорою навіть для його розробників. Зростаюча потреба постійного фактчекінгу і валідації інформації рано чи пізно поставить питання, чи варто узагалі нам переходити ту межу, за якою ШІ перестане бути контрольованим людиною. Вона, створивши нейромережі та навчивши їх працювати на себе, тепер ризикує перейти від ролі суб'єкта соціальної дії до стану пасивного об'єкта впливу на неї ШІ.

Цей новий тип цивілізації сьогодні набуває, зокрема, теоретико-практичного оформлення в ініційованій японськими підприємцями, урядовцями та вченими концепції Суспільства 5.0 – «надрозумного» людиноорієнтованого цифрового світу, де технології ШІ повинні докорінно змінити на краще умови життя людини. При цьому навіть самі розробники концепції вимушені визнати можливі ризики докорінної трансформації завдяки цифровізації та інноваційним технологіям, виходу їх практичних результатів за рамки традиційного антропоцентризму, де людині досі вдавалось залишатись осередком технологічного та соціального порядку [9].

Примітно, що у своєму ідеологічному оформленні така докорінна трансформація зовсім не обов'язково означатиме вихід за рамки антропоцентризму. Швидше навпаки – ШІ може позиціонувати себе як ідеальне, позбавлене всього зайвого, не відповідного часу, претендуюче завжди на істину у вищій інстанції Alter Ego людства, більш досконале та ефективне його інобуття, через яке, нарешті, стає здатним розкрити кращі риси людської природи, відкрити якісно нові горизонти її подальшого удосконалення.

У взаємовідносинах людини та природи ШІ тепер постає їх новим, третім актором, котрий починає претендувати на роль головної матриці відтворення соціальних функцій людини нової формації, бездоганної та ідеальної, але вже цілковито залежної від нього. Адже «...на відміну від типів роботів, які є в нашому сучасному Суспільстві 4.0, роботи Суспільства 5.0 не будуть просто слугувати пасивними інструментами, які вимагають детального програмування та чекають отримання інструкцій від людини-оператора. Швидше роботи, штучний інтелект та інші автоматизовані системи та пристрої Суспільства 5.0 продемонструють зростаючий ступінь автономії, котрий відкриє їм шлях до активного збору даних з довкілля, та самостійного прийняття рішень, а також, дій з метою надання корисних послуг людям [7, с. 2].

Це означає, що ШІ зможе в майбутньому нав'язати людині свою, власну «логіку» існування, зазіхаючи на переформатування її когнітивних, ментальних, навіть тілесно-моторних характеристик. У пошуках нових ресурсів своєї економічної та інтелектуальної могутності світоглядно ми будемо вимушені постійно підлаштовуватись під ШІ, підкорившись для власного ж блага його, рівнозначним законам, приписам. Кожна чергова спроба розширити рамки нашої свободи як «пізнаної необхідності» вимагатиме від людини дедалі більшої поступливості цифровим неймережам у прийнятті рішень. Ціною такої «свободи» в кінцевому рахунку буде добровільна відмова не тільки від своєї суб'єктності, але й суб'єктивності, котрі завжди були невід'ємними складовими людської ідентичності.

Сьогодні ми стаємо свідками формування своєрідної ітерації саєнтології – релігії неймереж, котра на економічному та соціальному рівнях в сучасних реаліях слугуватиме ідеологічною формою обґрунтування докорінного переформатування соціально-класової структури, політико-правових взаємовідносин, культурних стратегій, в тому числі й освітніх.

Автори даної статті, однак, не є прихильниками ідеї «дайтаїзму» Н. Харарі – наступу ери безроздільного панування такого собі анонічного «алгоритмічного правителя», тиранія котрого буде житись сліпою та непохитною вірою у правоту та силу автоматизованих рішень [12]. Адже його фактичним власником є технологічні монополії. В свою чергу, можливість останніх здійснювати контроль як програмного забезпечення, так і згенерованого контенту з метою маніпулятивного формування наративів, відтворюючих певні упередження та стереотипи, створює умови для контролю ними не тільки масової свідомості, а й урядів країн [1].

Таким чином, влада та бізнес отримає можливість комунікувати з масовим індивідом, споживачем не від власного імені, а від імені всемогутнього та всезнаючого у своїй сингулярності штучного інтелекту. За допомогою нової релігії неважко буде налаштувати пересічну людину на сприйняття майбутнього як втілення «земного раю», якому суджено на цей раз, нарешті, втілитись в реальність. Ідеологічним підґрунтям цих процесів стане, блокуючий прояви особистісної автономії, оригінальності, пріоритет як державних, так і корпоративно-колективних цінностей. Нагадаємо, що концепція «Суспільства 5.0» була ініційована японською асоціацією підприємців «Кендайрен» та японський урядом, які і повинні стати головними бенефіціаріями проекту у разі його успішної реалізації.

Штучний інтелект не є в строгому сенсі цього слова самостійним суб'єктом соціальної дії, оскільки він не володіє тим, чим володіє людина – свідомістю. Питання існування свідомих машин, навіть у далекій перспективі, сьогодні більш займає наукових фантастів, аніж учених, котрі звикли покладатись на факти та наукові дослідження. Американські психологи та філософи дослідили провідні теорії свідомості, відібравши з них 14 властивостей, які розробники систем штучного інтелекту могли б спробувати відтворити. З'ясувалось, що всі існуючі системи неймереж враховують лише кілька із них. Це означає, що на сьогодні ШІ не має здатності

загального та цілісного розуміння світу, що робить таке базове, гнучке мислення складним завданням найпередовіших та найбільш сюрреалістичних технологій людства [4].

Алгоритмізований штучний інтелект є, по суті, інструментом прогнозування. Аналізуючи моделі та обробляючи неймовірні масиви даних, ШІ знаходить лише найімовірніші та типові вирішення задачі. Для нейромереж існує лише кількісний вимір у прийнятті рішень, а не якісний. Тому, немає жодних підстав вважати, що нейротехнологічні моделі ШІ здатні розуміти та відтворювати процеси, так як це робить людина. Тим більше, що сучасна наука не може пояснити як працюють нейрони, на яких базується робота нашого мозку.

Людське мислення – це не тільки, і не стільки, процес пасивного відтворення, репродукування певної інформації, рівнозначної інструкції до використання. Навчання – це процес, який потребує значних інтелектуальних зусиль та часу, у якому інформація має перейти в довгострокову пам'ять, укластися в систему, органічно пов'язатись з попереднім досвідом, щоб стати знанням, яким можна буде користуватися надалі самостійно, без потреби постійно звертатись до зовнішніх джерел.

На нашу думку, головна загроза, з якою вже найближчим часом стикнеться людство, є, породжена перспективою безроздільного домінування ШІ, загроза нівелювання вищої цінності та переваги інтелекту людського, природнього, справжньої, притаманної тільки нам креативності, котра, зазвичай, живиться інтуїцією, моральними міркуваннями, емоціями, переживаннями, суто людськими взаємодіями та інтересами, суб'єктивністю, тощо. На тлі цієї проблематики сьогодні все більш актуальним стає питання, чи здатний ШІ в принципі підтримувати, розвивати людську креативність, або ж лише вдало та ефективно її імітувати, залишаючись інструментом, який, в кращому разі, сприятиме створенню чогось нового та дивовижного, не претендуючи на роль головної рушійної сили творчого процесу?

Ряд дослідників в цьому питанні налаштовані, в цілому, оптимістично, наголошуючи на здатності ШІ до генерації нових ідей. Особливі надії тут покладаються звісно на сферу мистецтва, де ШІ (зокрема Midjourney, ChatGPT), завдяки здатності виявляти закономірності, сучасні підходи та механізми вирішення проблем, може запропонувати неочікувані поєднання образів, сюжетні повороти, абсурдні або сюрреалістичні візуальні рішення, стимулюючи дивергентне мислення, розширюючи креативний горизонт тощо [8; 11].

Проте, наділяючи ШІ такими характеристиками, ми повинні чітко усвідомлювати, що нейромережі самі по собі нездатні навчити креативності, – для цього вони самі повинні бути креативними. Так звані «креативні індустрії», де ШІ застосовується для автоматичного генерування контенту – текстів, зображень, музики, графічних ефектів, анімації, тощо, до справжнього творчого процесу мають доволі опосередковане відношення. Приблизно таке, як, скажімо, яскраві візерунки, котрі стохастично продукуються дитячою іграшкою – калейдоскопом. Кожен візерунок є дійсно унікальним та неповторним, а сам калейдоскоп можна навіть розглядати як своєрідний прототип, аналог ШІ, з тією лише різницею, що останній завдяки надзвичайно складним алгоритмам здатний створювати продукт, який від людського можуть вже відрізнити лише фахівці.

Зрозуміло, що новизни та несподіванки недостатньо, щоб приписати креативність штучному інтелекту. Сутнісними елементами креативності сьогодні в філософській літературі розглядаються: інтенціональність – здатність до пошуку проблем; активність – здатність ініціювати події відповідно до намірів та автономно контролювати їх; свобода дій; автентичність, цілеспрямованість, підзвітність тощо. При цьому, зазначається, що труднощі з визнанням за ШІ креативності на одному рівні з людською пов'язана, вочевидь, з відсутністю у нього цих атрибутів [11, с. 4–5].

Центр уваги дослідників сьогодні зміщується до взаємодії (синергії) людини та обчислювальних технологій, пошуку відповіді на питання, що саме повинно знаходитись в основі підтримки, яку вони можуть надати для розвитку людської творчості, змінюючи та формуючи користувацький досвід. Сьогодні алгоритми глибокого навчання можуть запропонувати в разі потреби «душу», «авторський стиль» згенерованого контенту, підлаштовуючись під тексти відомих філософів та письменників, музику видатних композиторів, картини з застосуванням

технік знаменитих художників тощо. Однак, всі ці нові комбінації та варіанти того, що створюється за вже відомими, заданими наперед алгоритмами, не можуть претендувати навіть на «власне прочитання» штучним інтелектом духовної спадщини людства, – лише на його дуже витончену імітацію, підробку.

З урахуванням специфіки наукових досліджень, твердження, що ШІ може бути креативним, на перший погляд, може здаватись цілком правдоподібним, беручи до уваги те, що він може давати нові результати. Програма AlphaFold, до прикладу, передбачила структури білків, які раніше були невідомі, або не розв'язані експериментально. Однак коли йдеться про комплекс природничо-математичного знання, варто враховувати, що новизна тут полягає лише у виявленні закономірностей, які діяли ще до того, як стати надбанням людства як, власне, знання про них. Теж саме можна сказати і про різні інтелектуальні настільні ігри, де творчість як така також відсутня. Людина тут претендує лише на роль обчислювальної машини, прораховуючи наперед завдяки своїм навичкам, природному дару майбутні ходи у грі.

Розуміння цього змушує нас провести чіткий вододіл між сенсаційністю чи несподіваністю, з якою стикається, припустімо, науковець та новизною, котра є результатом власне творчого акту. У 2016 році близько 200 мільйонів людей спостерігали в прямому ефірі, як розроблена компанією DeepMind генеративно-змагальна мережа AlphaGo перемогла майстра світового рівня Лі Седоля в турнірі з давньої гри Го. Відтоді здатність ШІ виходити переможцем у грі навіть з найбільш просунутими гравцями-людьми, навіть широкою аудиторією, вже ніколи не буде сприйматись як новизна та сенсація. Викликаний ключовим прогресом у сфері настільних ігор гучний міжнародний резонанс чергової перемоги машини над людиною, якщо і здатний надалі надавати актуальності питанню, чи може штучний інтелект тут бути креативним, то лише в якості предмета публічних дебатів в медіа, а не у вузьких наукових колах.

Вже іншого роду новизну, котра також є лише імітацією творчості, ми спостерігаємо, коли, скажімо, ChatGPT генерує рядки тексту, які вже не є простим повторенням навчальних даних. Так само й моделі перетворення тексту в зображення можуть синтезувати візуальні елементи у способи, які явно не спостерігалися в навчальних даних – і цей результат дивує, викликає особливу, сенсаційну реакцію, оскільки його важко було передбачити, принаймні пересічному споживачу продукту ШІ [11]. Однак, і сьогодні не втратила своєї актуальності думка, котра була висловлена М.Мінським, який є одним із піонерів створення технологій ШІ – «не було побудовано жодної машини, яка б залишалася дуже вражаючою після ретельного вивчення [10, с. 11].

Зв'язок між креативністю та технологічними інноваціями утворює благотворне коло, де розвиток одного елемента стимулює та просуває розвиток іншого. Досить вдалою ілюстрацією цього є особливості розвитку технології фортепіано, зокрема. Його виробники у 18 та 19 століттях розширили діапазон клавіатури, а також міцність і стабільність корпусу інструменту, щоб задовольнити творчі потреби таких музикантів, як Бетховен і Ліст, які прагнули ширшого діапазону вираження [5]. Обидві галузі безумовно тут є у вигазі: можливості інструменту значно розширилися, а музиканти отримали необхідні засоби для забезпечення більших динамічних контрастів та нюансованого створення та виконання музичних творів. Однак, вочевидь, завжди буде існувати межа, за якою інструмент стає настільки технологічно складним та довершеним у своїх можливостях, що вже перестає бути, власне, інструментом і починає диктувати умови своєму творцю, поступово вивільняється від його контролю, претендуючи вже, щонайменше, на співавторство у досягненні результату.

Демонстрація штучним інтелектом невідомих досі семантичних просторів, поєднуючи різні жанри та стилі у несподіваний для нас спосіб, породжує реальні ризики вихолощення самої сутності творчості, перетворивши її у передбачувану, навіть рутинну справу. В кінцевому рахунку, роль людини тут може бути обмеженою роллю замовника, котрий поступово опиняється у ситуації пасивного вибору пропонованих штучним інтелектом варіантів-концепцій, через що він отримає навіть можливість опосередковано формувати наші суб'єктивні уподобання та смаки. Засилля в інформаційному просторі текстів та відео, згенерованих нейромережами, веде до того, що ми поступово звикаємо бачити світ їх «очима», осмислювати його їхнім «розумом»,

стикаючись з чужим нам ментально та ціннісно світом, в якому потенційно може бути все що завгодно, окрім самої людини. Вона, по мірі посилення залежності від ШІ, перестає існувати у звичному для неї фізичному вимірі, щоразу знаходячи себе у цифровому. Реальний світ поступово втрачає для нас свою цінність та значення, поступаючись кіберпростору.

Майбутнє людства, таким чином, багато в чому залежатиме і від того, який зміст ми будемо вкладати вже сьогодні, осмислюючи наслідки появи ШІ, в поняття освіта, в чому полягатиме її місія? Вже зараз стає зрозуміло, що конкурувати зі штучним інтелектом на його власному полі, так би мовити, є справою безперспективною. В свою чергу, надмірна орієнтація на технологічних аспектах застосування нейромереж неминуче нівелюватиме цінність антропоцентричного підходу, знижуватиме роль креативних стратегій та орієнтирів, пов'язаних з людським фактором.

Але, знову ж таки, – саме у такій якості ШІ може сприйматись лише публікою, для якої творчість є лише своєрідними подразниками уваги, відірваною від своєї змістовної основи формою, де критерієм цінності стає не глибина та оригінальність задуму автора, а сенсаційність згенерованого ШІ продукту, його свідомо гіпертрофована фетишизація. Так, створений програмою Ai-Da, творці котрої називають її «першим ультра-реалістичним роботом художником», портрет А. Тюрінга на аукціоні Sotheby's у 2024 р. був проданий за більш ніж 1 млн. доларів. Ефективне та компетентне вирішення нейромережами поставлених перед ними задач, особливо в ситуаціях, коли їх швидкість виконання та вартість має значення, породжуватиме спокусу підміни людської креативності «креативністю» алгоритмічною. Особливо тоді, коли для широкого загалу така підміна може бути практично не помітною.

Висновки. Сьогодні потрібно докорінно переосмислити сам зміст процесу навчання, його головну мету та задачі. Акцент тут потрібно робити не на механічному засвоєнні навчального матеріалу, подачі певної інформації, з чим цілком успішно сьогодні вже справляється ШІ, а на перетворенні її у знання через її осмислене, системне, контексне привласнення, активне розпредмечення, прагненні опанувати нею на рівні причинно-наслідкових зв'язків тощо. Тільки тоді знання, поставши вже як особливий продукт пізнавальної діяльності, який завжди має суб'єктивний, особистісний вимір, дасть нам змогу створювати щось нове, відкрити шлях до творчості. Сучасні освітні стратегії, таким чином, повинні в першу чергу базуватись на визнанні того, що головним напрямком діяльності сучасного викладача повинно стати культивування у студентів саме тих суто людських якостей, котрі машина ніколи не буде спроможна повторити. Йдеться насамперед про навички та вміння, які можуть слугувати стимулами розвитку людської свідомості, функцій та задач нашого мозку: пам'яті, емоційності, здатності до апперцепції, ціннісних морально-етичних орієнтацій, сенсорики сприйняття, моделювання рухів у їх тісній, синкретичній взаємодії. Саме ці структури дають змогу нам творчо підходити до вибору різних видів та рівнів міркувань у відповідності зі специфікою вирішуваних проблем. Саме притаманна людині вибірковість та гнучкість людської свідомості, її здатність до абстрактного та креативного мислення є головною запорукою збереження нашої ідентичності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. О'Ніл, К. BIG DATA. Зброя математичного знищення. Як великі дані збільшують нерівність і загрожують демократії. / пер. з англ. О. Калініної. Київ: Форс Україна, 2020. 336 с.
2. Хандій, О. О., Кобцева, Д. А. Людський капітал та його роль у забезпеченні економічного зростання: Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, 2023, 4. С. 55–63:
3. Штанько, В. І., & Афанасьєв, А. С. Вплив новітніх технологій в контексті генеративного штучного інтелекту на творчі здібності людства. In «*The 5 th International scientific and practical conference "Modern research in science and education"*..January 11-13, 2024, Chicago, USA. 2024. P. 836–839.
4. Butlin P. at ai. Consciousness in artificial intelligence: insights from the science of consciousness. 2023.88 p. <https://arxiv.org/pdf/2308.08708> (дата звернення: 17.03.2026).

5. Giordano, N. The Invention and Evolution of the Piano. *Acoustics Today*. 12(1). 2016. P. 12–19. <https://acousticstoday.org/wp-content/uploads/2016/01/The-Invention-and-Evolution-of-the-Piano.pdf>. (дата звернення 20.02.2026).
6. Goetze, T. S. AI art is theft: Labour, extraction, and exploitation: Or, on the dangers of stochastic Pollocks. In *Proceedings of the 2024 ACM Conference on Fairness, Accountability, and Transparency*. 2024. P. 186–196. <https://dl.acm.org/doi/pdf/10.1145/3630106.3658898> (дата звернення 05.04.2026).
7. Government of Japan. 2016a. The 5th Science and Technology Basic Plan. Provisional translation. January 22. <https://www8.cao.go.jp/cstp/english/basic/5thbasicplan.pdf>. (дата звернення 23.03.2024).
8. Hatton, P. The future of AI in filmmaking – from storyboard to screen. *Creative Bloq*. 2024. 408 p. <https://www.creativebloq.com/ai/from-storyboard-to-screen-how-ai-is-streamlining-film-production>, (дата звернення 14.06.2024).
9. Harayama, Y. Society 5.0: Aiming for a New Human-Centered Society. Japan's Science and Technology Policies for Addressing Global Social Challenges. Interviewed by Mayumi Fukuyama. *Hitachi Review*. 2017. P. 8–13.
10. Minsky, M. L. Heuristic Aspects of the Artificial Intelligence Problem. In Lincoln Lab., M.I.T., Lexington, Massachusetts, Group Report. 1956. P. 34–55:
11. Moruzzi C. Artificial Intelligence and Creativity: *Philosophy Compass*. 2025. T. 20. №. 3. P. 1-8.
12. Noah Harari, Yuval. *Homo deus a brief history of tomorrow*. New York: Vintage Books. 2015. 408 p.

REFERENCES

1. ONil, K. (2020). BIG DATA. Zbroia matematychnoho znyshchennia. Yak velyki dani zbilshuiut nerivnist i zahrozhuut demokracii. [Weapons of mathematical destruction: How Big Data increases inequality and threatens democracy]. Kyiv: Fors Ukraina, 336 s. [in Ukrainian].
2. Khandii, O. O., Kobtseva, D. A. (2023). Liudskiy kapital ta yoho rol u zabezpechenni ekonomichnogo zrostantia. [Human capital and its role in ensuring economic growth]: *Visnyk Skhidnoukrainskoho natsionalnogo universytetu imeni Volodymyra Dalia*, 4. S. 55–63. [in Ukrainian].
3. Shtanko, V. I., & Afanasiev, A. S. (2024). Vplyv novitnikh tekhnolohii v konteksti heneratyvnoho shtuchnogo intelektu na tvorchy zdibnosti liudstva. [The impact of new technologies in the context of generative artificial intelligence on the creative abilities of humanity]. In «The 5 th International scientific and practical conference “Modern research in science and education». January 11–13, 2024, Chicago, USA. P. 836-839. [in Ukrainian].
4. Butlin P.at,ai. (2023). Consciousness in artificial intelligence: insights from the science of consciousness. 88 p. <https://arxiv.org/pdf/2308.08708> (data zvernennia: 17.03.2026). [in English].
5. Giordano, N. (2016). The Invention and Evolution of the Piano. *Acoustics Today*. 12(1), P. 12–19. <https://acousticstoday.org/wp-content/uploads/2016/01/The-Invention-and-Evolution-of-the-Piano.pdf>. (data zvernennia 20.02.2026). [in English].
6. Goetze, T. S. (2024). AI art is theft: Labour, extraction, and exploitation: Or, on the dangers of stochastic Pollocks. In *Proceedings of the 2024 ACM Conference on Fairness, Accountability, and Transparency*. P. 186-196. <https://dl.acm.org/doi/pdf/10.1145/3630106.3658898> (data zvernennia 05.04.2026). [in English].
7. Government of Japan. (2016). The 5th Science and Technology Basic Plan. Provisional translation. January 22. <https://www8.cao.go.jp/cstp/english/basic/5thbasicplan.pdf>. (data zvernennia 23.03.2024). [in English].
8. Hatton, P. (2024). The future of AI in filmmaking – from storyboard to screen. *Creative Bloq*. 408 p. <https://www.creativebloq.com/ai/from-storyboard-to-screen-how-ai-is-streamlining-film-production>, (data zvernennia 14.06.2024). [in English].
9. Harayama, Y. (2017). Society 5.0: Aiming for a New Human-Centered Society. *Japans Science and Technology Policies for Addressing Global Social Challenges*. Interviewed by Mayumi Fukuyama. *Hitachi Review*. P. 8–13. [in English].
10. Minsky, M. L. (1956). Heuristic Aspects of the Artificial Intelligence Problem. In Lincoln Lab., M.I.T., Lexington, Massachusetts, Group Report. P. 34–55. [in English].
11. Moruzzi C. (2025). Artificial Intelligence and Creativity // *Philosophy Compass*. T. 20. №. 3. P. 1–8. [in English].

12. Noah Harari, (2015). Yuval. Homo deus a brief history of tomorrow. New York: Vintage Books. 408 p. [in English].

Symonenko Serhiy Petrovych

Candidate of Philosophical Sciences,
Associate Professor at the Department of Philosophy, History and Political Science
Odesa National Economic University
8, Preobrazhenska str., Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0002-4864-8418

Shchubelka Natalia Volodymyrivna

Candidate of Philosophical Sciences,
Associate Professor at the Department of Philosophy, History and Political Science
Odesa National Economic University
8, Preobrazhenska str., Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0001-5388-2244

**THE ROLE OF CREATIVITY IN THE CONDITIONS
OF SYSTEMIC IMPLEMENTATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE
IN EDUCATIONAL PRACTICES**

Relevance of the topic. Today, a person in interaction with AI increasingly relies on algorithmic approaches in solving problems, which carries serious risks of templateization and unification of its activities. Thus, the problem of human control of artificial intelligence, the search for the limits beyond which the synergy of neural networks and a person can harm its system of values and worldviews, requires deep philosophical reflection. **The purpose** of the article is to study the impact of AI on the higher education system and to rethink the goals and objectives of the educational process in this regard. **Research methods:** a systematic scientific approach was used, as well as general scientific methods; axiological, deduction, induction, analysis and synthesis. **Results:** The impact of information technologies on human intelligence and in the higher education system, in particular, is studied. It is emphasized that the introduction of AI into the educational process creates potential threats to the degradation of creative potential, the formation of a passive attitude towards the world in students. Based on the analysis of the qualitative characteristics of information and knowledge, the need for a clear distinction in the educational process between the functions of artificial intelligence and the teacher is indicated, the role of which, first of all, should be to form in students the ability to critical and creative thinking, which should ensure the strengthening of the role of the anthropocentric model of knowledge in the education system.

Key words: artificial intelligence, natural intelligence, creativity, anthropocentric model of knowledge, information model of knowledge.

Дата першого надходження статті до видання: 13.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 08.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.05.2026